

Володимир КІНДРАЧУК,

orcid.org/0000-0002-0794-0607

аспірант кафедри дизайну і теорії мистецтва

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(Івано-Франківськ, Україна) *volodymyr.kindrachuk@pnu.edu.ua*

САКРАЛЬНА СКУЛЬПТУРА ІГОРЯ СЕМАКА В КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ПРИКАРПАТТЯ

У статті здійснена спроба аналізу творчості сучасного українського скульптора Ігоря Семака, зокрема його сакральних творів. Дослідження зосереджене на особливостях пластичної мови митця, його індивідуальному підході до формотворення та специфіці взаємодії з архітектурним середовищем. Визначено, що скульптор використовує широкий спектр художніх засобів: від реалістичного академічного моделювання до модерних узагальнених форм, що дає змогу трактувати його мистецтво як синтез традиції та інновації.

Однією з ключових концепцій, яку пропонує дослідження, є поняття «іконопластики» як адаптації іконографічних образів до тривимірного простору скульптури. На відміну від традиційної двовимірної іконографії, іконопластика вимагає інших засобів виразності – просторової композиції, об'ємного формотворення та специфічної взаємодії світла й тіні.

Окрему увагу приділено аналізу конкретних творів скульптора, зокрема монументальних зображень Ісуса Христа, Богородиці, ангелів та святих. Досліджено символіку та змістове наповнення цих робіт, їхню художню мову та місце в загальному контексті української релігійної пластики. Виокремлено роботу «Хресна Дорога» в Єзуолі як один із наймасштабніших сакральних проєктів митця, що є знаковим у його творчому доробку.

Актуальність дослідження зумовлена потребою розширення мистецтвознавчого дискурсу щодо сучасної сакральної скульптури України, яка, незважаючи на свою значущість, залишається недостатньо вивченою в академічному просторі. Важливим аспектом є розгляд творчості Ігоря Семака не лише як художнього явища, а й як культурного феномена, що відображає духовні запити суспільства. Відтак, аналіз його сакральних творів дозволяє простежити, яким чином скульптура стає засобом комунікації між митцем, глядачем і релігійною традицією, а також формує нові смислові акценти у сучасному сакральному просторі України.

Ключові слова: скульптура, сакральне скульптуротворення, іконопластика, монументалізм, митець.

Volodymyr KINDRACHUK,

orcid.org/0000-0002-0794-0607

Postgraduate student at the Department of Design and Art Theory

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) *volodymyr.kindrachuk@pnu.edu.ua*

SACRED SCULPTURE BY IHOR SEMAK IN THE CULTURAL SPACE OF PRYKARPATIA

The article attempts to analyze the work of the contemporary Ukrainian sculptor Ihor Semak, in particular his sacred works. The study focuses on the peculiarities of the artist's plastic language, his individual approach to form-making and the specifics of interaction with the architectural environment. It has been determined that the sculptor uses a wide range of artistic means: from realistic academic modeling to modern generalized forms, which allows us to interpret his art as a synthesis of tradition and innovation.

One of the key concepts proposed by the study is the notion of “iconoplasty” as an adaptation of iconographic images to the three-dimensional space of sculpture. Unlike traditional two-dimensional iconography, iconoplasty requires other means of expression – spatial composition, three-dimensional forming, and specific interaction of light and shadow.

Particular attention is paid to the analysis of specific works of the sculptor, in particular, monumental images of Jesus Christ, the Virgin Mary, angels and saints. The symbolism and content of these works, their artistic language and place in the general context of Ukrainian religious plastic art are studied. The work “Way of the Cross” in Jesup is singled out as one of the artist's largest sacred projects, which is a landmark in his creative work.

The relevance of the study is due to the need to expand the art historical discourse on contemporary sacred sculpture in Ukraine, which, despite its importance, remains insufficiently studied in the academic space. An important aspect is the consideration of Ihor Semak's work not only as an artistic phenomenon, but also as a cultural phenomenon that reflects the spiritual needs of society. Therefore, the analysis of his sacred works allows us to trace how sculpture becomes a means of communication between the artist, the viewer and the religious tradition, and also forms new semantic accents in the contemporary sacred space of Ukraine.

Key words: sculpture, sacred sculpture, iconoplasty, monumentalism, artist.

Постановка проблеми. Мистецький доробок Ігоря Семака займає важливе місце в українському сакральному мистецтві, оскільки поєднує традиційні іконографічні мотиви з новаторськими пластичними рішеннями. Дослідження його доробку є актуальним не лише з огляду на вагомий внесок митця у культуру Прикарпаття, але й тому, що воно дозволяє розширити уявлення про тенденції розвитку сучасної сакральної скульптури в Україні. Крім того, оскільки попередні роботи, присвячені творчості Ігоря Семака, були опубліковані понад десять років тому, постає необхідність аналізу його новітніх мистецьких проєктів, що зумовлює наукову значущість цього дослідження.

Аналіз досліджень. Творчість Ігоря Семака неодноразово ставала об'єктом уваги дослідників, журналістів та культурної спільноти. Одними з праць у цьому напрямі є інтерв'ю та публікації, що фокусуються на творчому шляху митця, його внеску в монументальне мистецтво Калуша та регіону.

Зокрема, у низці матеріалів, опублікованих на порталі «Вікна», автори наголошують на значущості робіт І. Семака як невіддільної частини міського культурного ландшафту, що не лише прикрашають простір, а й слугують засобом комунікації з минулим та виразником колективної пам'яті громади. Ці тексти також підкреслюють особисту відданість митця обраній справі, що відчувається у кожній його роботі (Вікна, 2017).

Значну увагу творчості Ігоря Семака приділено у книзі Богдана Тимківа «Приборкувач глини та каменю...» (Тимків, 2015), яка є, без перебільшення, єдиним на сьогодні цілісним дослідженням мистецького шляху скульптора. У ній автор детально розглядає як біографічний вимір, так і художню мову, технічні прийоми та жанрові особливості творчості митця. Включення в текст витягів з місцевих ЗМІ та оглядів ключових творів дозволяє сформулювати повноцінне уявлення про внесок Семака у розвиток візуальної культури Прикарпаття.

Однак варто зауважити, що від часу публікації цієї монографії минуло вже понад десять років, і з того часу не здійснювалося жодного нового цілісного дослідження, що охоплювало б сучасний етап діяльності скульптора. Такий хронологічний розрив обумовлює актуальність і наукову необхідність нашої розвідки, яка прагне не лише продовжити раніше започатковані аналітичні підходи, але й доповнити їх інформацією про новітні проєкти, здобутки та культурний вплив Ігоря Семака у 2020-х роках.

Окремо слід згадати культурно-просвітницькі заходи, присвячені ювілеям митця, як-от

мистецька зустріч у міській бібліотеці з нагоди 60-річчя Ігоря Семака. Такі події не лише підтверджують суспільне визнання творчості скульптора, але й підкреслюють необхідність наукової фіксації його ролі в актуальному художньому процесі (Степова, 2017).

Таким чином, проведення сучасного аналізу творчості Ігоря Семака є логічним і необхідним кроком у контексті дослідження українського монументального мистецтва ХХІ століття.

Мета статті. Дослідити особливості сакральної скульптури Ігоря Семака, визначити характерні риси його іконопластики та проаналізувати взаємозв'язок між духовним і пластичним вираженням у його творчості.

Виклад основного матеріалу. Скульптор з Калуша Ігор Семак відомий передовсім як автор монументальних пам'ятників видатним історичним постатям нашого краю. У його творчому доробку пам'ятники Данилу Галицькому, Євгену Коновальцю, Роману Шухевичу, Андрію Мельнику, Опанасу Заливасі та ін., він автор меморіальних дощок, численних скульптурних портретів, пластичних композицій тощо. Особливе місце у творчості скульптора займає сакральна тематика. Його скульптурні твори з зображенням Ісуса Христа, Богородиці, ангелів, святих, композиції на релігійні сюжети розкривають внутрішній світ автора і є також свідченням його глибокої духовності.

Народився Ігор Семак у 1957 р. у Якутії (тепер республіка Саха, Росія), невдовзі родина переїздить на Прикарпаття в Калуш, де пройшло його дитинство і де вперше захопився скульптурою. Навчався скульптурі у викладача Івано-Франківської дитячої художньої школи Михайла Пирого. Мріяв вступити до Львівського інституту прикладного і декоративного мистецтва, але не вдалося. У Львові здобув фах інженера-геодезиста, там він відвідував майстерні скульпторів, зокрема таких метрів скульптури як В. Борисенко, Я. Чайка та ін. Завершивши навчання, працював у Якутії, де не полишав займатися скульптурою. Після 15 років перебування в Якутії, 1994 року І. Семак зі своєю сім'єю повернувся в Україну, в Калуш. 2006 року став членом Національної спілки художників України.

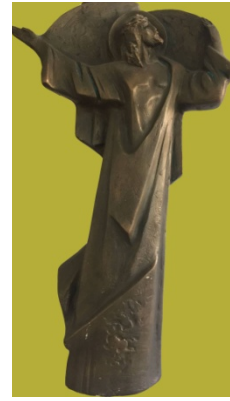
Мистецтво скульптуротворення має свої специфічні особливості. Якщо в мистецтвознавстві при аналізі творів іконопису, живописних чи графічних творів релігійної тематики, тобто творів виконаних у двовимірній площині, використовується усталений термін «іконографія», то аналізуючи сакральні твори скульптури, виконані у

тривимірному просторі, на нашу думку, доречним буде використання терміну «іконопластика». Цей термін обґрунтовано у науковому доробку Х. Нагорняк та В. Луканя (Нагорняк, Лукань, 2025), де зазначено, що не зовсім відповідає своєму значенню термін «іконографія» коли йдеться про об'ємний пластичний твір, який виконується не на площині графічними чи живописними матеріалами, а в пластичному тривимірному творі у бронзі, мармурі, бетоні, дереві тощо, де автор користується не графічним методом за допомогою олівця, пензля, а створюючи пластичну форму моделюванням з глини, воску, за допомогою різців, доліт і т.д.

На нашу думку, термін «іконопластика» міг би заповнити таку прогалину і відповідав би сучасним запитам при мистецтвознавчому аналізі творів сакральної скульптури. Оскільки за останній час з'явилося чимало досліджень про меморіальну цвинтарну пластику, храмову скульптуру, сакральну скульптуру яка розміщена у ландшафті, у каплицях, на придорожніх стовпах, хрестах тощо, цей термін вказував би на те, що йдеться саме про скульптурний сакральний твір. Термін «іконопластика» стосується як круглої сакральної фігуративної скульптури, так і рельєфів, барельєфів, горельєфів тощо (Нагорняк, Лукань, 2025).

Тематика іконопластики у скульптурній творчості Ігоря Семака різноманітна і різножанрова. Художник майстерно володіє професійним інструментарієм скульптора, добре знає техніки і прийоми пластичного формовияву, вправно оперує різноманітними скульптурними матеріалами. Йому підвладні різні пластичні мови і стилі, від класичних до модерних. У творчому доробку скульптора, як і в житті, тісно переплітаються духовне з матеріальним, божественне з буденним, образи святих та звичайних людей.

Скульптурне зображення голови Ісуса Христа є наче частиною і продовженням галереї портретів сучасників скульптора. Образ Христа наділений загостреною емоцією скорботи і смутку. У такий спосіб І. Семак підкреслює що Христос з нами і посеред нас, з нашими болями і стражданнями. Єдине, що виділяє Спасителя з поміж натурних портретів – це терновий вінець яким Він увінчаний. Скульптор звертається до образу Христа у кількох варіантах композиції «Вознесіння» і якщо голову Христа з терновим вінцем автор моделює у традиційному академічному реалістичному стилі, то в у варіантах «Вознесіння» яскраво виражені тенденції пошуків новітньої пластичної форми. Цим композиціям притаманні динаміка і експресія, узагальненість і геометричність форм (Лл. 1).

Лл. 1. Скульптура «Вознесіння» бронза, поч. ХХІ ст.

Богородиця у творчості І. Семака представлена у різноманітних жанрових варіантах, від станкових камерних скульптурних творів, до монументальних фігур Матері Божої у контексті архітектурно-просторового ландшафту. Образ Марії з похилою головою зі спадаючими складками одягу на тлі німбу наповнений тривожним передчуттям (Лл. 2). Іншим, сповнений смутку, є образ Марії, яка немов перебуває у коконі власних переживань і от от зронить сльозу. Скульптурний твір «Ікона», є своєрідним перетворенням іконного площинного зображення Богородиці з Ісусом у об'ємний скульптурний пластичний станковий твір (Лл. 3).

Лл. 2. Скульптура Матері Божої, мармур, поч. ХХІ ст.

Серед повнофігурних статуарних Богородиць І. Семака є твори, де Марія без Ісуса, є фігурні композиції з Богородицею і Христом за типом Одигітрії (Провідниці), Оранти (Та що молиться), Платитери (Всесвята) тощо. Особливе місце у скульптурній творчості майстра займає фігура Матері Божої біля церкви святого Архістратига Михаїла і каплиці поблизу торгового центру «Прометей» у Калуші (Лл. 4). Новаторським, інваріативним, але що раз переконаливим є образ Богородиці у композиціях «Святе сімейство», «Троє», де поряд з Матір'ю Божою, Її Сином зображений святий Йосиф (Лл. 5).

Іл. 3. Скульптурний твір «Ікона», бронза, поч. XXI ст.

Іл. 4. Зображення Богоматері, бронза, поч. XXI ст.

Іл. 5. Скульптура «Троє», бронза, поч. XXI ст.

Вагоме місце у сакральній тематиці скульптурних творів І. Семака посідає образ ангела. Такі роботи як «Галицький ангел», «Калуський ангел» промовисто засвідчують усвідомлення автора про потребу захисту і опіки як усієї України, так і рідної землі малої Батьківщини. Калуський ангел, до прикладу, дзвонить у дзвони, закликаючи люд до боротьби зі злом, немов відсилаючи одночасно глядача до спогадів про славетну ліярню дзвонів братів Фельчинських у Калуші. Велична фігура

галицького ангела з піднятими благословляючими руками немов би з висоти небес споглядає на землю де біля його ніг архітектурні споруди Давнього Галича: храм Пантелеймона, Успенська церква, Старостинський замок.

Образ знесиленого ангела використав скульптор на меморіальній дошці закатованим жертвам на мурах в'язниці-катівні НКВД у Калуші. Скорботна фігура ангела є центральною у композиції стелли-пам'ятника примусово вивезеним 1951 року енкеведистами мешканцям с. Кадобна. Сільська церквиця і журавлі що відлітають, посилюють образну ідею цього скульптурного твору (Іл. 6).

Іл. 6. Стелла «Ангел», мармур, поч. XXI ст.

Цікавим з точки зору гармонійної взаємодії скульптури і архітектури є фігурні та рельєфні композиції святих розміщені у капличках: барельєфи Бориса, Гліба та Спаса на каплиці Андрія Первозванного, фігури св. Антонія в Калуші, св. Юди Тадея у с. Лоева та ін. Глибоким психологізмом наповнений образ святого папи Івана-Павла II.

В жанрі релігійної тематики І. Семак творить не лише фігури Богородиці, святих, а й сюжетні композиції. Одна з них, 2014 року була відібрана на виставку в Києві до 70-річчя Національної спілки художників України і внесено в каталог виставки, що є професійним визнанням для скульптора серед колег, але ще більшим визнанням для художника є той людський плин до фігури Божої Матері на подвір'ї церкви Архистратига Михаїла в Калуші, «що майже не припиняється і закінчується доторканням вуст до фігури Спасительки Нашої» (Тимків, 2015: 74).

Одним з найвагоміших комплексних сакральних творів у пластичному доробку І. Семака є 14 скульптурних рельєфних композицій Хресної Дороги, виконаних калуським художником на замовлення греко-католицької громади містечка Єзупіль. Цю роботу, яка ймовірно є для художника

свого роду «Опус Магнум», тобто одна з кращих, найбільш амбітна, скульптор розпочав 2014 року (Лл. 7–10).

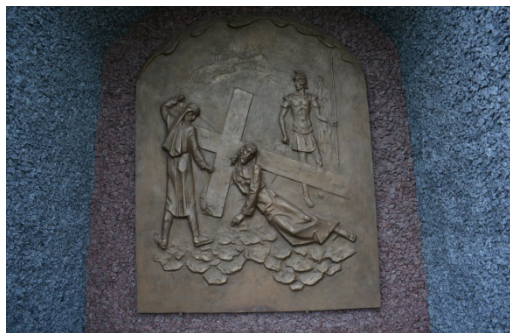
Лл. 7. Фрагмент Хресної дороги, бронза, 2014 р.

Лл. 8. Фрагмент Хресної дороги, бронза, 2014 р.

Лл. 9. Фрагмент Хресної дороги, бронза, 2014 р.

Лл. 10. Фрагмент Хресної дороги, бронза, 2014 р.

Хресна Дорога – дорога, яку пройшов Ісус Христос на Голготу. Справжня Хресна Дорога є в Єрусалимі від дому Пилата на Голготу. Її довжина 1200 кроків. Так звані стації показують нам певні місця, де відбувалися таїнства страждань Христових. Перші дев'ять відбулися по дорозі на Голготу, інші п'ять – на самому лобному місці, де тепер знаходиться храм Божого Гробу. Не кожен може відвідати цю справжню Хресну Дорогу, тому за

згодою і дозволом святого Апостольського Престолу можна влаштувати Хресну Дорогу і поза Єрусалимом. Для цього треба в церкві або поза церквою поставити 14 хрестів і 14 відповідних образів. На Прикарпатті прокладено чимало Хресних Доріг, кожна з яких по-своєму неповторна.

Хресна Дорога І. Семака являє собою 14 горельєфів виконаних у бронзі, встановлених у нішах відповідних архітектурних форм. Прямокутна форма площини рельєфу має арочне завершення. Усі рельєфи цільно вибудовані композиційно і сприймаються як іконопластична серія. Кожен рельєф зокрема має свою сюжетну композицію, але для всіх рельєфів є спільне трактування плановості. На передньому плані фактурно намічена умовна кам'яна (не брукована) дорога; середній план скульптор використовує для наративу з фігуративним розкриттям сюжету конкретної стації, з горельєфною акцентацією на ключових деталях – обличчях, руках, аксесуарах тощо; а на задньому плані використовує низький, ледь вловимий рельєф з архітектурним стаффажем, ландшафтом який завершує напівциркульна арка підкреслена умовним зображенням чи то хмар, чи виднокраю.

У своїх рельєфах скульптор свідомо залишає чимало чистої, неторканної площини, а натомість всю увагу зосереджує на трактуванні фігур, жестів. Завдяки використанню плановості і умовної перспективи, окремі персонажі немов вириваються з площини рельєфу. Автор свідомо уникає декоративності, трактує образи реалістично, він демонструє нюанси пластичної анатомії, загострює увагу на емоціях персонажів. Особливу увагу приділяє пластичному трактуванню фігури Христа.

Цікаво скульптор вирішує у своїй роботі простір на площині рельєфу. Так, у першій стації, де Пилат засуджує Ісуса Христа на хресну смерть, персонажі перебувають у інтер'єрі, у другій, де Ісус бере на себе хрест, відбувається умовний перехід з інтер'єру у міський простір, а в третій стації, де Ісус вперше падає під тягарем хреста, тлом рельєфу є архітектурні елементи, а отже дія відбувається на вулиці міста.

У четвертій стації, де Ісус зустрічає Свою Матір, скульптор акцентує увагу на мовчазному спілкуванні поглядів Сина що несе хрест і Матері яка стоїть навколійки перед Ним. У композиції з Симоном з Киринії, який допомагає Ісусові нести хрест, стація № 5, зображено фрагмент кінної фігури. Майже ювелірно виконано відбиток лика Спасителя на платі Вероніки у шостій стації і виразно пластично промодельовано обладунки римського воїна у сьомій стації, де Ісус вдруге падає під хрестом. У восьмій стації, де терпля-

чий Христос зустрічає плачущих жінок, скульптор акцентує увагу власне не на плакальницях, а на дитині, оскільки за своїми дітьми, а не за Ним радив плакати жінкам Господь.

Уважний І. Семак до деталей у сценах Хресної Дороги. У стації № 9, коли Ісус втретє падає під хрестом, зловісно видніється Голгота на задньому плані. У десятій стації, де з Ісуса здимають одіж, на передньому плані поміщена валіза для інструментів з молотком і трьома цв'яхами, а в композиції покладання Ісуса до гробу, стація № 14 – лампа з пахощами для натирання тіла Спасителя.

Відомо, що Хресна Дорога закінчується 14 подією, – покладанням до гробу мертвого тіла Христа, у гріб Йосипа з Ариматеї, як останнє пристанище Ісуса-Чоловіка на цій землі. Але сьогодні все частіше можна побачити варіант Хресної Дороги, яка завершується не смертю, а Воскресінням, тобто настає потреба у включенні до традиційного переліку композицій Хресної Дороги п'ятнадцятої стації.

Підсумовуючи, слід зазначити що релігійне скульптуротворення калузького художника І. Семака є вагомим не лишень у його творчості, а й посідає чільне місце в іконопластиці Прикарпаття, що дає змогу розглядати сакральну скульптуру Івано-Франківщини як самодостатнє явище українського мистецтва та з'ясувати її місце в національному культурному процесі. «Скульптури Ігоря Миколайовича Семака дихають теплом доброти, спонукають до душевної гармонії, до

роздумів про взаємопов'язаність буття людини і всесвіту, минувшини й майбуття» (Тимків, 2015).

Висновки. Дослідження засвідчує, що сакральна тематика займає центральне місце в художньому доробку Ігоря Семака. Аналіз творів показує, що Семак формує власну концепцію «іконопластики» як адаптації традиційної іконографії до тривимірного скульптурного простору. Це виявляється як у стилістичних пошуках, що варіюються від академічного реалізму до модерних узагальнених форм, так і в символічному наповненні скульптур, які поєднують богословське трактування образів із їх психологічною експресією.

Творчий метод Ігоря Семака відзначається високою технічною майстерністю у використанні різноманітних скульптурних матеріалів, умінням передавати динаміку, експресію та глибокий внутрішній зміст через пластику форм. Його роботи відзначаються гармонійним поєднанням монументальності та камерності, що робить їх переконливими як у публічному просторі, так і в приватних сакральних інтер'єрах.

Оскільки попередні публікації про творчість Ігоря Семака охоплюють лише ранній етап його діяльності, актуальним залишається подальше дослідження його нових творів, які були створені за останнє десятиліття. Особливо важливо проаналізувати їх у контексті сучасних тенденцій сакрального мистецтва в Україні, що сприятиме кращому розумінню розвитку національної скульптурної традиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нагорняк Х., Лукань В. До питання термінології в мистецтвознавстві. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2025. № 51(квітень). С. 991-993. DOI <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.18.04.2025.135>
2. Тимків Б. Приборкувач глини та каменю. Калуш: Петраш К., 2015. 128 с.
3. Вікна. URL: <https://vikna.if.ua/news/72497/view>. (дата звернення: 1.05.2025).
4. Степова Л. «Сам Бог дав йому талант». У Калуші вшанували скульптора Ігоря Семака. URL: <http://www.kalushfm.com.ua/news/kalush-ta-kaluskiy-rayon/sam-boh-dav-yomu-talant-u-kalushi-vshanuvali-skulptora-ihorya-semaka>. (дата звернення: 1.05.2025).

REFERENCES

1. Nahorniak Kh., Lukan V. (2025) Do pytannia terminolohii v mystetstvoznavstvi. [On the issue of terminology in art history] *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Hraal nauky»*. No 51(kviten). 991-993. [in Ukrainian]. DOI <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.18.04.2025.135>
2. Tymkiv B. (2015) *Pryborkuvach hlyny ta kameniu*. [Tamer of clay and stone] Kalush: Petrash K. 128 [in Ukrainian].
3. Vikna (2017) [Windows] URL: <https://vikna.if.ua/news/72497/view>. (data zvernennia: 1.05.2025). [in Ukrainian].
4. Stepova L. (2017) «Sam Boh dav yomu talant». U Kalushi vshanuvaly skulptora Ihoria Semaka. ["God gave me talent." In Kalushi, sculptor Ihoria Semak was honored] URL: <http://www.kalushfm.com.ua/news/kalush-ta-kaluskiy-rayon/sam-boh-dav-yomu-talant-u-kalushi-vshanuvaly-skulptora-ihorya-semaka>. (data zvernennia: 1.05.2025). [in Ukrainian].